

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.965

Вікторія Чернописька

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»
кандидат історичних наук,
асистент кафедри теорії та філософії права
Vika_Ch07@ukr.net

Марія Лабай

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»
магістр спеціальності 081 «Право»
mariya21m21@ukr.net

МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄС ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ ТА ЄС

© Чернописька В., Лабай М., 2018

У статті комплексно, на основі ґрунтовного аналізу значного масиву джерельної бази, проаналізовано особливості формування моральних засад діяльності інституту адвокатури в Україні та ЄС. Визначено зміст адвокатської етики: адвокат захищає інтереси свого клієнта; використовує тільки ті засоби і способи захисту, які передбачені законом; володіє такими якостями своєї професії які не мають псувати його імідж. Сформульовано модель юриста, що повинна відповідати таким вимогам: високий інтелектуальний, культурний рівень; розвинута юридична культура; знання законодавства; комунікація.

Окреслено головні правила адвоката: адвокат у своїй діяльності повинен ставити інтереси клієнта вище за свої особисті; адвокат не повинен представляти інтереси двох чи більше людей, між якими є спір; адвокат має надавати юридичну допомогу на підставі договору; адвокат повинен повідомити сторону, яку він представляє про можливі труднощі справи; за порушення правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані санкції і дисциплінарна відповідальність; реклама адвоката не повинна містити оцінку роботи адвоката і відгуки клієнта, критику щодо інших адвокатів; адвокат повинен приділити максимальну увагу справі; не вирішуйте свої проблеми за допомогою хабара.

Ключові слова: адвокатура; моральні засади діяльності адвокатури; адвокатська етика; особливості; поведінка адвоката; система деонтологічних принципів і норм; безоплатна правова допомога.

Вікторія Чернописька, Марія Лабай

ПРАВСТВЕННЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И ЕС ИНСТИТУТ АДВОКАТУРЫ В УКРАИНЕ И ЕС

В статье комплексно, на основе тщательного анализа значительного массива источниковой базы, проанализированы особенности формирования нравственных основ

деятельности института адвокатуры в Украине и ЕС. Определено содержание адвокатской этики: адвокат защищает интересы своего клиента; использует только те средства и способы защиты, предусмотренные законом; обладает такими качествами своей профессии не имеющие портить его имидж. Сформулирована модель юриста, должна отвечать следующим требованиям: высокий интеллектуальный, культурный уровень; развитая юридическая культура, знание законодательства; коммуникация. Определены главные правила адвоката: адвокат в своей деятельности должен ставить интересы клиента выше своих личных; адвокат не должен представлять интересы двух или более людей, между которыми есть спор; адвокат оказывать юридическую помощь на основании договора; адвокат должен сообщить сторону которую он представляет о возможных трудностях дела; за нарушение правил адвокатской этики к адвокату могут быть применены санкции и дисциплинарная ответственность; реклама адвоката не должна содержать оценку работы адвоката и отзывы клиента, критику по отношению к другим адвокатам; адвокат должен уделить максимальное внимание делу; Не решайте свои проблемы с помощью взятки.

Ключевые слова: адвокатура; нравственные основы деятельности адвокатуры; адвокатская этика; особенности; поведение адвоката; система деонтологических принципов и норм; бесплатная правовая помощь.

Victoriya Chornopyska

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Civil Law and Procedure
Ph.D.

Maria Labay

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University

MORAL BASIS OF ACTIVITY IN UKRAINE AND EU INSTITUTE OF LAW IN UKRAINE AND THE EU

In the article, the peculiarities of the formation of the moral principles of the Institute of Advocacy in Ukraine and the EU are analyzed in a comprehensive way, based on a thorough analysis of a large array of source bases. The content of advocacy ethics is defined: the lawyer protects the interests of his client; uses only those means and methods of protection provided for by law; He possesses such qualities of his profession that should not spoil his image. The lawyer's model is formulated, which must meet the following requirements: high intellectual, cultural level, developed legal culture, knowledge of legislation, communication. The main rules of the lawyer are outlined: the lawyer in his activity must set the client's interests above his personal; the lawyer should not represent the interests of two or more people who are in dispute; the lawyer must provide legal assistance on the basis of the contract; the lawyer must inform the party he represents about the possible difficulties of the case; sanctions and disciplinary liability may apply to lawyers for violation of the rules of law ethics; the lawyer's advertisement should not include the assessment of the lawyer's work and client's responses, criticism of other lawyers; the lawyer must pay the maximum attention to the case; Do not solve your problems with a bribe.

Key words: advocacy; moral principles of advocacy; law ethics; specifics; attorney's behavior; system of deontological principles and norms; free legal aid.

Постановка проблеми. Адвокатура є недержавним інститутом і має особливу функцію державної ваги, оскільки здійснює захист прав та свобод людини і громадянина. Конституція

України закріпила основну функцію адвокатури яка полягає у забезпеченні права на захист від обвинувачення і наданні допомоги у вирішенні юридичних питань.

Здійснюючи свою професійну діяльність, кожен адвокат повинен дотримуватись прав та обов'язків. Одним із основних обов'язків є морально-етичні зобов'язання. Адвокатська етика – один із стандартів адвокатської діяльності

Моральні засади при здійсненні адвокатської діяльності закріплені в Міжнародному кодексі етики, схваленому в Осло в 1956 р. Міжнародною асоціацією адвокатів [9], Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейської Спільноти [5].

Аналіз дослідження проблеми. Моральні засади діяльності адвокатури є елементом інституту адвокатури як міжгалузевого правового інституту. Особливості моральних засад інституту адвокатури вивчали В. С. Бігун, Т. В. Варфоломеева, І. Ю. Головацький, В. Ф. Погорілко, В. О. Святоцька та інші.

Мета статті – проаналізувати основні особливості формування моральних засад діяльності інституту адвокатури.

Виклад основного матеріалу. Після того як Україна здобула незалежність вітчизняні науковці продовжили розробку моральних засад адвокатської діяльності. Одним із яскравих прикладів стали «Правила адвокатської етики» [10].

Усі положення про етику вміщено в одному понятті «Деонтологія» як розділ етики. У 1834 році опубліковано працю відомого правознавця Ієремії Бенґама «Деонтологія або Наука про мораль» в якій він висвітлює, що деонтологія формує основу предмету будь-якої науки. Діяльність адвоката неможлива без дотримання дисципліни і професійної етики [9].

С. Компанейцев деонтологічні засади визначає як систему деонтологічних принципів і норм, які спрямовані на забезпечення належної професійної поведінки адвокатів при захисті інтересів особи. Під професійним обов'язком розуміють діяльність адвоката, спрямовану на реалізацію завдань і функцій його професійної діяльності [9].

Одним із перших дослідників моральних аспектів адвокатської діяльності був М. П. Кан, який вказував на такі ознаки адвокатської етики, як: 1) сукупність правил поведінки адвоката, яка пов'язана з здійсненням адвокатської діяльності; 2) сукупність норм поведінки; 3) правила, що регулюють такі сторони діяльності адвокатів, які нерозривно пов'язані з честю і гідністю кожного з них окремо і адвокатури загалом [6].

На думку Зінапуліна З. З., адвокатська етика – наука, покликана вивчати ті моральні критерії, якими повинен керуватися адвокат у своїй службовій діяльності та повсякденному житті, сприяти виробленню правил належної поведінки в тій чи іншій процесуально-правовій ситуації, що викликає необхідність участі адвоката у вирішенні.

Предмет адвокатської етики складає «професійна етика адвоката», яка охоплює питання моралі у відносинах із громадянами, державними органами та іншими органами адвокатури [4].

Питання моральності зачіпає тема про надання адвокатом безоплатної правової допомоги. Адвокат сам вирішує чи надавати юридичні послуги безоплатно чи ні і яким чином. З іншої точки зору в нашому суспільстві є такі громадяни, які потребують юридичної допомоги чи захисту, не маючи на це коштів. Що робити в такому випадку? Держава не забезпечить захист сама по собі, а для цього потрібен адвокат. В нас в Україні це питання детально не врегульовано, і є багато дискусій на цю тему. Особа, яка склала присягу адвоката, повинна дбати не тільки про власну кишеню, але і про допомогу людям з малозабезпечених сімей. Адвокат повинен діяти, виходячи з моралі та моральності.

Адвокат користується тим титулом, який він отримав у своїй державі, при цьому на нього покладено обов'язок поважати законодавство, дотримуватись його норм на території держави, де він займається професійною практикою. Повага до моральних норм є одним із стандартів адвокатської діяльності.

Адвокатська етика має свій зміст:

- адвокат захищає інтереси свого клієнта;
- використовує тільки ті засоби і способи захисту, які передбачені законом;
- володіє такими якостями своєї професії, які не мають псувати його імідж [6].

Щоб забезпечити адвокатам можливість займатись своєю професійною діяльністю в інших державах ЄС, Рада Європейської Спільноти ухвалила Директиву щодо забезпечення свободи надання адвокатами послуг.

Без допомоги адвоката захистити себе в суді досить важко. Доказування у будь-якому судочинстві покладено на сторони, на представників і захисників, і ці функції скоріш за все виконують адвокати. Всі ці положення чітко регламентовано Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики.

Закономірності морально-етичних норм для адвоката – це не тільки моральні орієнтири, але й критерії контролю. Моральними цінностями судочинства можуть бути такі категорії, як честь, гідність особи, справедливість, істина, об'єктивність, законність, незалежність та інші.

Незалежність адвоката – це один із принципів адвокатської діяльності. Адвокат має бути поміркованим. Гідність адвоката є не тільки його гідністю, але і гідністю адвокатського стану, тому адвокат і складає звіт про його суспільні діяння.

Англійський адвокат Р. Мюллер зазначав, що адвокати мають показати, що дотримання принципу незалежності – це не просто спосіб збереження їхніх корпоративних привілеїв, але спосіб забезпечення реального захисту прав клієнта, що досить часто не відповідає практичному виконанню обов'язків адвокатами України [14, с. 116].

Адвокат завжди має пам'ятати про свою присягу. Відомі радянські вчені такі, як Алексеєв і Яковлев, сформували модель юриста, що трохи нагадувала французьку модель. Вони вирішили, що адвокат повинен відповідати таким вимогам:

- високий інтелектуальний, культурний рівень;
- розвинута юридична культура;
- знання законодавства;
- комунікація [13].

Дуже важливими у сфері адвокатської діяльності є мораль та моральність. Мораль – це зовнішня вимога діяти відповідно до певних вимог. Саме мораль охоплює моральність. Моральність – це внутрішня вимога діяти відповідно до певних вимог. Мораль – це норми поведінки, а моральність – духовні якості, правила поведінки. Саме мораль та моральність сформували професійну культуру адвоката, і на основі цих понять виробились основні правила адвоката.

Головні правила адвоката:

- адвокат у своїй діяльності повинен ставити інтереси клієнта вище за особисті;
- адвокат не повинен представляти інтереси двох чи більше людей, між якими є спір;
- адвокат має надавати юридичну допомогу на підставі договору;
- адвокат повинен повідомити сторону, яку він представляє, про можливі труднощі справи;
- за порушення правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані санкції і дисциплінарна відповідальність;
- реклама адвоката не повинна містити оцінку роботи адвоката і відгуки клієнта, критику інших адвокатів;
- адвокат повинен приділити максимальну увагу справі;
- не вирішуйте свої проблеми за допомогою хабара [2].

На жаль, дуже часто такі поняття, як мораль і моральність, порушуються, і головними причинами порушення морально-етичних норм є низький рівень розвитку адвоката як особистості, відсутність справедливості.

Однією з проблем підготовки фахівця-правозахисника є недостатнє виховання у майбутніх юристів правової та морально-етичної свідомості вищими навчальними закладами України. Проблема також полягає в тому, що у нашій країні через наявність великої кількості некомпетентних адвокатів, юристів, поступово втрачається повага до цієї професії.

Ще одним із чинників виникнення цієї проблеми є наявність неефективних форм відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики та професійного обов'язку [3, с. 122].

Наприклад, у Франції адвокат відповідає за дії, пов'язані з виконанням професійного обов'язку. Насамперед, мова йде про цивільно-правову відповідальність, підстави для якої виникають як за межами процесу, так і в його рамках [1].

Згідно зі Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України [12].

Висновки. Отже, проаналізувавши нормативну базу, яка регулює питання професійної етики адвоката, можна дійти такого висновку, що моральні принципи є показником професіоналізму адвоката. Вся адвокатська діяльність повинна ґрунтуватись на захисті порушених прав та інтересів клієнта з дотриманням юридичних і моральних норм.

Всі ці норми які закріплені в вище перелічених НПА будуть діяти не тільки в ЄС а в Україні тільки за умови об'єднання й обміну досвідом. Міжнародна юридична спільнота прагне до такого об'єднання. Що дасть Україні таке об'єднання? Перш за все це дасть змогу ділитись не тільки власним досвідом, а і запозичувати досвід адвокатів ЄС, відкриє можливості для праці наших адвокатів у колі міжнародного простору. Такі етичні норми є досить «молодими», їх потрібно розвивати та вдосконалювати, бо сам процес побудови інституту адвокатури в Україні добряче відстає порівняно з країнами-членами Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адвокатура у Франції. URL: <https://stud.com.ua/16430/> 2. Белик А. С. Ктотакой адвокат, и как правильно сделать выбор защитника. Д. Лира, 2012. 112 с. 3. Білоус К. Сутність адвокатської етики як необхідної умови здійснення адвокатом своєї діяльності. *Все для юристів*. 2010. № 7. 121–122 с. 4. Бралатан В. П. Професійна етика. Навчальний посібник. К. Центр учбової літератури, 2014. 229 с. 5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. Страсбург, 2004. № 1. С. 13–21. 6. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Право України*. 2008. № 1. С. 28–30. 7. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2015. 39 с. 8. Марков Ю. Г. Этика и право. *Государство и право*. 2011. № 4. С. 88–90. 9. О свободе осуществления профессии адвоката : Рекомендации Rec 2000(21) Комитета Министров государствам-членам. URL:<https://eshra375.files.wordpress.com/.../rec> 10. Правила адвокатської етики від 17. 11.2012 р. URL: <http://unba.org.ua> 11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 27. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-1712>. Семенюк І. Я. Особенности международных и отечественных нормативных актов, содержащих положения о моральных основах деятельности адвокатов. URL:<http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/32885> 13. Фіолевський Д. Актуальні проблеми юридичної освіти. *Право України*. 2004. № 2. С. 114–117.

REFERENCES

1. *Advokatura u Frantsii* [Advocacy in France]. Available at: <https://stud.com.ua/16430/2>. Belik A. S. *Kto takoy advokat. I kak pravilno sdelat vybor zashchitnika* [Who is a lawyer, and how to choose a lawyer]. D. Lira Publ. 2012. 112 p. 3. Bilous K. *Sutnist advokatskoi etyky yak neobkhidnoi umovy zdiisnennia advokatom svoiei diialnosti* [The essence of advocacy ethics as a necessary condition for the exercise of a lawyer's activities]. Vse dlia yurystiv. 2010. No 7. pp. 121–122/ 4. Bralatan V. P. *Profesiina etyka. Navchalnyi posibnyk* [Professional etika. Primary community]. K. Tsentr uchbovoi literatury Publ, 2014. 229 p. 5. *Zahalnyi kodeks pravyl dlia advokativ krain Yevropeiskoho Spivtovarystva* [Primary Code of Laws for Advocates of the Ukrainian European Labor Association]. Biuletyn zakonodavstva I yurydychnoi praktyky Ukrainy. Strasburh, 2004. No. 1. pp. 13–21. 6. Zadorozhnia H. *Spetsyfika derzhavnoho zakhystu*

prav I svobod liudyny ta hromadianyna v Ukraini [The specifics of the sovereign rights and freedoms of people in Ukraine]. PravoUkrainy. 2008. No. 1. pp. 28–30. 7. Lozovoi V. O. *Profesiina etyka yurysta* [Lawyer's Profession]. Kh.: Pravo, 2015. 39 p. 8. Markov Yu. G. *Etika I parvo* [Ethics and law] Gosudarstvo I pravo. 2011. No 4. pp. 88–90. 9. *O svobode osuschestvleniya professii advokata* [On the freedom to exercise the profession of lawyer]: Rekomendatsii Rec 2000 (21) Komiteta Ministrov gosudarstvam-chlenam. Available at: <https://eshra375.files.wordpress.com/.../rec10>. *Pravyla advokatskoi etyky vid 17. 11.2012 r.* [Rules of law ethics of 17.11.2012]. Available at: <http://unba.org.ua> 11. *Pro advokaturu ta advokatsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 r.* [On Advocacy and Advocacy: The Law of Ukraine of 05.07.2012]. No 27. Data onovlennia: 05.01.2017. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> 12. Semenyuk I. Ya. *Osobennosti mezhdunarodnyh I otechestvennyh normativnyh aktov, sodержaschih polozheniya o moralnyh osnovah deyatelnosti advokatov* [Features of international and domestic regulations containing provisions on the moral basis of lawyers]. Available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/3288513>. Fiolevskyi D. *Aktualni problem yurydychnoi osvity* [Actual problems of legal insight]/PravoUkrainy. 2004. No 2. pp. 114–117.

Дата надходження: 07.06.2018 р.